

Spis treści

Od Autora	5
1. Renesansowa Europa	7
2. Wczesny renesans w Polsce – epoka o dwu twarzach	18
2.1. Humaniści – elity	20
Początki	20
Humanizm chrześcijański	24
Krzycki i Janicjusz – indywidualiści	29
2.2. Moraliści i Ezopowie – nie tylko dla elit	38
Tradycja średniowieczna i druk	38
„Historyje” do czytania	43
Świat według Ezopa, Marchołta i Sowizdrzała – „historyje” błazeńskie ..	45
„Historyje” „wszytkiego świata”	51
W kręgu moralitetu	54
3. Renesans połowy wieku XVI – czas sporów, wzorów i Mikołaja Reja	59
3.1. Spory... ..	61
Państwo i Kościół – dialogi czasów reformy	61
Koncepcje irenisty i temperament polemisty – Modrzewski i Orzechowski	66
Okiem humanisty	72
3.2. ....i wzory	75
W kręgu renesansowej parenetyki	75
<i>Żywot człowieka poczciwego</i>	76
Humanistyczny portret dworzanina	80
Senator – wizerunek obywatelskiej cnoty	84
Rycerz chrześcijański	87

3.3. Mikołaj Rej – dopełnianie wizerunku	89
<i>Żywo i sprawy Mikołaja Reja</i>	89
<i>Praeceptor Poloniae</i> – szlachecki teolog	93
Pisarz nowoczesny i jego impresor	96
4. Jan Kochanowski – apogeum renesansowego klasycyzmu	100
4.1. Droga do wielkości	103
Między Padwą a Czarnolasem. Poszukiwania	103
„Czego chcesz od nas, Panie...” – manifest renesansowego klasycyzmu	108
4.2. Kochanowski klasycysta	111
<i>Psalterz Dawidów</i>	111
<i>Pieśni</i> – śladem Horacego	116
W labiryncie <i>Fraszek</i>	123
Poeta łaciński	126
4.3. Czas „złej przygody”	131
<i>Treny</i>	131
Poeta „w niepewnej gospodzie”. Pytania o kryzys	139
5. Obok Kochanowskiego	143
5.1. W cieniu czarnoleskiej muzy	144
Malcher Pudłowski i tajemniczy Anonim	144
Manifest szlacheckiej prywatności. <i>Rotuły</i> Mikołaja Kochanowskiego i jego ucieczka od świata	148
5.2. Mikołaj Sęp Szarzyński i poezja wnętrza	154
Kłopoty z biografią	154
„Trudna miłość”	158
Poeta „rozdwojony w sobie”	162
6. Stare i nowe. Koniec epoki	169
6.1. Wobec zmian. Historycy i kaznodzieje	171
Historiografia końca wieku	171
Jezuici i Piotr Skarga	173
6.2. Pokolenie poszukujące	180
Sebastian Fabian Klonowic – poeta tradycji	180
W stronę baroku. Stanisław Grochowski i Sebastian Grabowiecki	188
6.3. Długie życie renesansu	202
Naśladowcy Kochanowskiego	202
Simon Simonides (Szymon Szymonowic)	209
7. Zakończenie	220
Wybrana bibliografia	223
Indeks nazwisk	229
Tablice chronologiczne	237

Indeks nazwisk

- Abraham, postać biblijna 173
Achiza, żona Putyfara 55
Alberti Leon Battista 9, 12, 23, 100
Alciati Andrea, Alciatus 97
Aleksander Wielki, król macedoński 23, 43
Albrecht Hohenzollern 59, 104
Alkajos z Mityleny 117
Anakreont 125, 129, 208
Anna Jagiellonka, królowa polska 179, 196
Anonim Protestant 144, 146–148, 157, 161, 202
Antonin z Przemyśla, dominikanin 154
Antoniusz Marek 137
Apollonios z Rodos 215
Aratos z Soloj 106, 111
Ariosto Lodovico 10, 15, 23
Arystoteles, Aristoteles 11, 12, 57, 72, 104, 203
Augustyn, Aureliusz Augustinus, św. 198

Barbara Zapolya, I żona Zygmunta Starego 25, 30, 32
Baroniusz Cezar, Baronius, Baronio Cesare 177
Batorówna Gryzelda 130, 139
Bazylik Cyprian 88
Bebel Heinrich 97
Beccadelli Antonio, zw. Panormita 33
Bellay Joachim du 15, 102
Bembo Pietro 10, 12, 23, 31, 38, 81, 82, 100, 102
Bielski Joachim, syn Marcina 52, 154, 172
Bielski Marcin 39, 40, 51–55, 172
Biernat z Lublina 40–42, 46–48
Bion ze Smyrny 215
Błażewski Marcin 171
Boccaccio Giovanni 9, 15, 21, 23, 45, 80
Boecjusz, Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius 166
Bojanowski Stanisław 82
Bolesław Śmiały, król polski 211
Bona Sforza, II żona Zygmunta Starego 27, 30, 32, 34, 35
Bonamico Łazarz 31, 36
Bonawentura św., Johannes Fidanza 41
Bornemisza Peter 105
Botticelli Sandro (właśc. Alessandro di Mariano Filipepi) 9
Bracciolini Poggio 97

- Brant Sebastian 26
 Broccardo (właśc. Domizio di Padova) 132
 Brückner Aleksander 50
 Bruni Leonardo 9,
 Bruno Giordano 17
 Buchanan George 113–115, 129
 Bullinger Henryk 94
 Buonaccorsi Filippo zob. Kallimach
 Burckhardt Jakub 7
 Burleus Gwalter (właśc. Walter Burley) 51

 Campensis Jan 93, 112, 113
 Carmigniano Antonio 32
 Castiglione Baldassare 10, 15, 23, 27, 75, 76, 81–83, 102
 Celtis Konrad 24, 25
 Chodkiewicz Karol 177
 Ciołek Erazm 27, 34
 Colonna Chryzostom, Columnus 32
 Cortés Hermán 27
 Crinitus Petrus (właśc. Pietro Riccio) 26
 Crocus Cornelius 56
 Cyceron, Marcus Tullius Cycero 10, 12, 15, 16, 21, 26, 78, 85, 102, 108, 110, 111, 119, 120, 131, 133, 135–138
 Cytowska Maria 137
 Czahrowski Adam 203, 207, 208
 Czermińska Krystyna 196
 Czuj Grzegorz z Sambora, Vigilantus 144

 Dante Aligheri 57, 58, 91
 Dantyszek Jan 20, 25–29, 32, 33, 117
 Dawid, król izraelski 93–96, 105, 111–114, 140, 163, 175, 190, 204, 220
 Demetrios z Faleronu 47
 Derśniak Jan 82
 Desportes Philippe 130
 Długosz Jan 22
 Dudycz Jan 105
 Dymitr Samozwaniec II 203

 Elgot Jan 22
 Eliasz, prorok, postać biblijna 57
 Epikur, Epikuros 57
 Erazm z Rotterdamu 13, 16, 26–28, 30, 32, 33, 68, 73, 76, 87–89, 95, 97, 174, 183
 Eryk XIV Waza, król szwedzki 45
 Eurypides 106, 210
 Ezop, Aisopos z Frygii 4–49, 97

 Falimirz Stefan 42
 Fécamp Jean de 198
 Fedrus, Phaedrus 47
 Fiamma Gabriello 197, 198, 200
 Ficino Marsilio 7, 10, 11, 23, 24, 101, 109
 Firlej Jan 72, 107
 Fogelweder Stanisław 104, 111, 117
 Franciszek I de Valois, król franc. 13

 Gast Johannes 97
 Geliusz, Aulus Gellius 10
 Gembicki Wawrzyniec 194
 Gibel Jan, rajca lubelski 146
 Giorgione, właśc. Giorgio da Castelfranco 23
 Goffred (właśc. Godfryd z Bouillon) 153
 Gomółka Mikołaj 113
 Gonzaga Elżbieta 80
 Gosławski Stanisław 211
 Goślicki Wawrzyniec 76, 85, 86
 Górnicki Łukasz 15, 50, 75–77, 80–84, 102, 104, 129, 172, 181
 Górski Jakub 70, 210
 Grabowiecka Krystyna zob. Czermińska Krystyna
 Grabowiecka Zuzanna, córka Sebastiana 196
 Grabowiecki Gabriel, stryj Sebastiana 196
 Grabowiecki Samuel, syn Sebastiana 196
 Grabowiecki Sebastian 164, 170, 181, 188, 195–203, 221

- Grochowski Stanisław 170, 181, 188–192, 194, 195, 202, 203, 213, 221
- Grzegorz z Sanoka 23, 24, 84
- Grzegorz Paweł z Brzezina 104
- Grzepski Stanisław 104, 130
- Guidobaldo della Rovere 80
- Gutenberg Johannes 13
- Gwagnin Jan 173
- Habsburgowie, dynastia 212
- Haller Jan 42
- Hauteville Jean de 58
- Hegendorf Krzysztof 30
- Heidenstein Reinhold 172
- Heliodor 45
- Hemskerck Maarten van 149
- Henryk Walezy, król polski 129, 196
- Heraklit z Efezu 133
- Herbest Benedykt 174
- Herburt Jan Szcześny 108, 109
- Hessus Eoban 112, 113
- Hezjod, Hesiodos 214
- Hieronim ze Strydonu, św. 26, 112, 113
- Hiob, postać biblijna 131, 135, 137, 198
- Hipokrates (Ipokrates) 57
- Hochfeder Kasper 41, 42
- Höfen Jan von, ojciec Jana Dantyszka 27
- Hołubek Gabriel (Hawryło) 190–192
- Homer 26, 140, 214
- Horacy, Quintus Horatius Flaccus 12, 21, 24, 42, 102, 108, 112, 113, 116–119, 121, 122, 127, 130, 143, 153, 166, 203, 204, 209, 212
- Hozjusz Stanisław 174
- Hulbush Johannes 97
- Isokrates 76
- Izajasz, prorok, postać biblijna 198
- Jafet, postać biblijna 53
- Jagiellonowie, dynastia 13, 26, 67, 75, 169, 171
- Jakub, postać biblijna 55, 93
- Jan, św., apostoł 94
- Jan Kazimierz, królewicz 194
- Jan Olbracht, król polski 27
- Jan III, król szwedzki 45
- Jan z Dąbrówki 21
- Jan z Kijana 50
- Jan z Koszyczek 44, 46, 48
- Jan z Ludziska 21, 22
- Jan z Trzciany 104
- Jan z Wiślicy 26, 117
- Janicjusz Klemens 20, 29–31, 36–38, 73, 102, 104, 180, 182, 199
- Januszowski Jan 42, 43, 140, 142, 203
- Jędrkiewicz Edwin 33–35
- Józef, postać biblijna 44, 55, 93, 210, 211
- Juliusz III, Giovan Maria de' Cioocchi del Monte, papież 52
- Juliusz Cezar 23
- Kadłubek Wincenty 43
- Kakowska Katarzyna, żona Mikołaja Sępa Szarzyńskiego 156
- Kakowski Jakub 156
- Kallimach, Kallimachos 127, 215
- Kallimach, właśc. Filippo Buonaccorsi 23, 24, 28, 38, 48, 84
- Kalwin Jan, Jean Calvin 70, 95
- Kamieńska Anna 29
- Karol V, cesarz rzym.-niem. 10, 27
- Kaszowski Piotr 156
- Katarzyna Jagiellonka 45
- Katon, Marcus Porcius Cato 119, 183
- Katullus, Caius Valerius Catullus 125, 127, 129, 159, 162
- Kazimierz Jagiellończyk, król polski 21
- Kazimierz Jagiellończyk, św. 33, 192
- Klabon Krzysztof 190
- Kleryka, zob. Stanisław z Bochni Gąsiorek
- Klon, ojciec Klonowica 182
- Klonowic Sebastian Fabian, Acernus 170, 180–188, 203
- Kłoczowski Piotr 145

- Kmita Jan Achacy 156, 214
 Kmita Piotr 30, 37, 38, 102
 Kochanowscy 103
 Kochanowska Hanna, córka Jana 131
 Kochanowska Urszula (Orszula), córka
 Jana 131, 133–139
 Kochanowski Andrzej, brat Jana 144
 Kochanowski Jan 5, 6, 13, 15, 20, 26, 28,
 39, 42, 72, 73, 82, 86, 87, 103–146,
 152–154, 156, 161, 163, 164, 168, 170,
 171, 175, 180, 181, 183, 186, 190, 192,
 199, 202–210, 214, 219–221
 Kochanowski Kasper, brat Jana 131, 132
 Kochanowski Mikołaj, brat Jana 131,
 144, 148–153, 205
 Kochanowski Piotr 148, 153, 170, 206
 Kochowski Wespazjan 221
 Konarski Jan 34
 Kopernik Mikołaj 25
 Korczewski Wit 65
 Korwin Wawrzyniec, właśc. W. Raabe
 25, 117, 119
 Kostczyzna Zofia 163
 Kostka Andrzej 82
 Kostkowie 156
 Koszyrski Korybut 33, 34
 Kościelecka Beata 33
 Krezus 47
 Kromer Marcin 45, 53, 65, 171
 Krowicki Marcin 70
 Kryski Wojciech 82, 83
 Krzycki Andrzej 25, 29–36, 73, 117, 161,
 209
 Ksantos z Samos 47
 Kubiak Zygmunt 37
 Kwintylian, Marcus Fabius Quintilianus
 10, 21

 Lasocki Mikołaj 22
 Laterna Marcin, jezuita 198
 Latański Jan 34
 Leon X, Giovanni de Medici, papież 27,
 34
 Leonard z Bończy 43
 Leon Hebrajczyk, Leone Ebreo 101, 111
 Leonardo da Vinci 7, 9, 23, 100
 Leopolda Jan (właśc. Jan Nycz) 43, 113,
 174
 Leszczyński Rafał 61
 Lewandowski Ignacy 35, 36
 Lippomano Aloysio 178
 Locher Jakub 54
 Lorichius Reinhardt 76, 183
 Loyola Ignacy 89, 174
 Lubelczyk Jakub 88, 113, 153
 Lubrański Jan 30, 33, 195
 Ludwik z Granady 45, 154, 166
 Lukan, Marcus Annaeus Lucanus 26,
 140
 Luter Marcin, Martin Luther 13, 16, 27,
 68, 88, 95, 196

 Łaski Hieronim 66
 Łaski Jan, prymas 34, 42
 Łaski Jan, działacz reformacyjny 95
 Łazarz Andrysowic 42, 67, 111, 116,
 123, 127, 130, 140, 142, 203
 Łukasz św., ewangelista 190

 Machiavelli Niccolo 10, 23, 68, 76
 Maciejowski Bernard, bp 82, 191, 192
 Maciejowski Stanisław 82
 Maksymilian Habsburg, arcyks. 191,
 207, 208, 212
 Maksymilian I Habsburg, cesarz rzym.-
 niem. 27, 171
 Malipiero Gerolamo 197
 Małgorzata de Valois, królowa Nawarry
 198
 Manliusz, konsul rzymski 119
 Mantuanus Joannes Battista 26
 Manzoli Pietro Angelo, zw. Palingenius
 56
 Mańkowski Jerzy 134
 Marcjalis, Marcus Valerius Martialis 33,
 125, 129, 208

- Mateusz św., ewangelista 198
 Maximus Pacificus 33
 Mecenas, Caius Cilnius Mecenas 119
 Medyceusze 11
 Mejor Mieczysław 184
 Melanchton Filip 9, 27, 30, 95, 196
 Miaskowski Kasper 170, 189, 221
 Michał Anioł, właśc. Michelangelo Buonarroti 23
 Mickiewicz Adam 107
 Mielecki Jan 128
 Mikołaj z Husowa, Husovius 26, 27, 185
 Mikołaj z Wilkowiecka 40, 221
 Mniszech Jerzy 203
 Modrzewski Andrzej Frycz 61, 66–71, 73
 Mojżesz, postać biblijna 173
 Montaigne Michel de 15
 Morawicki Stanisław 65
 More Thomas 27
 Morsztyn Hieronim 58, 145, 148, 153, 205, 208
 Moschos z Syrakuz 215
 Murzynowski Stanisław 45
 Mymerus Franciszek 183
 Myszkowski Aleksander 82
 Myszkowska Zofia 197
 Myszkowski Piotr 73, 107, 108, 112, 113, 128, 129, 197
 Naogeorg Thomas, także Kirchmeyer Thomas 56, 93
 Neron, cesarz rzymski 173
 Nidecki Andrzej Patrycy 104, 181
 Noe, postać biblijna 53
 Nowomiejski Wojciech 88
 Oleśnicki Zbigniew 22, 221
 Opec (Opeć) Baltazar 41, 42
 Orzechowski Stanisław 61, 66, 69–73, 84, 85, 175
 Orzelski Świętosław 171
 Ossoliński Hieronim 61
 Ostroróg Jan 22, 23
 Otwinowski Erazm 144, 146
 Owidiusz, Publius Ovidius Naso 21, 23, 25, 36, 102, 121, 122, 127, 145, 146, 159, 162, 215
 Padniewski Filip 73, 107
 Paprocki Bartłomiej (Bartosz) 53, 154, 156, 157, 173, 181, 182, 196
 Paszkowski Marcin 173
 Paweł św. 88, 92, 93
 Paweł II, Pietro Barbo, papież 22, 23, 31
 Paweł z Krosna, właśc. Paweł Procler, zw. Ruthenus 25, 26, 28, 117
 Pawłowski Kazimierz 102
 Pelc Janusz 5
 Pencz Jerzy 99
 Perényi Gábor 25
 Petrarca Francesco 7, 9, 10, 15, 21, 23, 32, 99, 101, 129, 130, 135, 149, 161, 162, 198
 Petrycy Sebastian 203, 204
 Pico della Mirandola Giovanni 10, 24
 Pindar 211, 212
 Pio Emilia 80
 Piotrkowczyk Andrzej 196, 220
 Pius II, Enea Silvio Piccolomini, papież 22
 Platon, Arystokles 11, 23, 81
 Plaut, Titus Maccius Plautus 55
 Plutarch 76, 148
 Podlodowski Lupa 82
 Polizziano Angelo 128
 Pontano Giovanni 127, 132
 Pontanus Jakub (właśc. Jacob Spanmüller) 193
 Porębski Stanisław 143, 214
 Potocki Wacław 26, 148
 Propercjusz, Sextus Propertius 23, 118, 127, 128
 Pszonka Stanisław 156
 Pudłowski Malcher 144, 145, 148, 202
 Putyfar, postać biblijna 55, 210

- Rabelais François 14
 Radziwiłł Jerzy, kardynał 191
 Radziwiłł Krzysztof 139
 Radziwiłł Mikołaj Czarny 72, 107, 128
 Radziwiłłowa Elżbieta 88
 Radziwiłłowie 43, 174
 Radziwiłłówna Krystyna 86
 Rafael (właśc. Raffaello Santi) 100
 Ranuccio d'Arezzo, zw. Rimicjusz 47
 Rej Mikołaj z Nagłowic 6, 14, 20, 39, 40, 43, 44, 48–50, 55–59, 61–66, 73, 75–80, 84, 88–99, 109, 112, 113, 129, 146, 153, 156, 175, 181, 182, 185, 188, 191, 206, 222
 Rhegius Urban (właśc. Urban Rieger) 93
 Robortello Francesco 104, 132
 Rodecki Aleksy 43
 Romulus 47
 Ronsard Pierre 13, 105, 116
 Rybiński Jan 181, 203–206
 Rysiński Salomon 50

 Sabellicus (właśc. Marcantonio Coccio) 26
 Sabinus Georg 28
 Safona, Sappho 117, 130, 133, 215
 Salomon, król izraelski 46
 Sambucus (właśc. Johannes Zsámbody, Sámbody) 105
 Sannazaro Jacopo 127, 215
 Sarnicki Stanisław 172, 173
 Scaliger Juliusz Cezar 12, 132, 133
 Seklucjan Jan 65, 88
 Seneka, Lucius Annaeus Seneca 78, 119, 130
 Servet(o) Miguel 60
 Sęp Szarzyński Jakub, brat Mikołaja 155, 157, 162
 Sęp Szarzyński Joachim, ojciec Mikołaja 155
 Sęp Szarzyński Mikołaj 144, 145, 154–166, 169, 181, 190, 197–201, 203, 207, 209, 221, 222
 Sęp Szarzyński Wit, dominikanin, brat Mikołaja 155
 Sieniawski Adam Hieronim 213
 Sieniawski Mikołaj 94
 Sienicki Mikołaj 61
 Siennik Marcin 44
 Simonides z Keos 133, 210
 Simon Simonides zob. Szymonowicz Szymon
 Skarga Piotr 170, 173–180, 189
 Smolik Jan 181, 203, 208, 209, 214
 Smolik Piotr 208
 Socyn Leliusz 60
 Sokołowski Stanisław 210
 Solikowski Jan Dymitr 171
 Solon 57
 Sprowski Stanisław 36
 Staff Leopold 73, 105, 118, 128
 Stanisław z Bochni Gąsiorek, zw. Kleryka 40
 Stanisław ze Szczepanowa św. 24, 26, 211
 Starnawski Jerzy 189
 Stankar Franciszek 70
 Starowolski Szymon 189
 Starzechowscy 155
 Starzechowski Jan, wojewoda podolski 155, 163
 Starzechowski Stanisław 155, 157
 Stefan Batory, król polski 130, 131, 139, 163, 171, 172, 175, 196
 Sternacki Sebastian 43
 Stradanus Jan 149
 Strozzi Ercole 127
 Strykowski Maciej 173, 181
 Surlus Laurentius 178
 Szarfenberg Maciej 42, 62, 64
 Szarfenberg Mikołaj 43, 174
 Szarfenberg Stanisław 43
 Szarfenbergowie 42
 Szekspir William 15, 44, 86, 122
 Szymonowicz Szymon, Simon Simonides, Bendoński 170, 181, 189, 203, 209–219, 221

- Szymon z Brzezin, ojciec Szymona Szymonowica 209
- Tarnowski Jan, hetman 70, 84, 85, 107, 132
- Tarnowski Jan Krzysztof 107, 128
- Tasso Bernardo 198
- Tasso Torquato 148
- Tatarkiewicz Władysław 101
- Telniczanka Katarzyna 33
- Teokryt 143, 184, 214, 215, 217
- Terencjusz, Publius Terentius Afer 55
- Tęczyński Andrzej 175
- Tęczyński Jan Baptysta (Chrzyciel) 128, 145
- Thurzon Stanisław 25
- Tibullus, Albius Tibullus 23, 118, 121, 122, 127, 128
- Tomasz à Kempis 198
- Tomasz z Messyny 101
- Tomicki Mikołaj 155
- Tomicki Piotr 29, 33
- Tomitiano Bernardo 104
- Trzeciecki Andrzej 94
- Trzeciecki Andrzej młodszy 58, 77, 90, 113, 129, 143, 144, 156, 181, 190
- Tyniecki Piotr 131
- Twardowski Kasper 189
- Uchański Jakub, abp 70, 196
- Ungler Florian 41, 42, 93, 99
- Utenhove Karol 105
- Valentino Giovanni Andrea 32
- Valla Lorenzo 10, 47
- Vasari Giorgio 8
- Vida Marco Girolamo 107
- Vinci da Leonardo zob. Leonardo da Vinci
- Waleriusz Maksymus, Valerius Maximus 97
- Walezjusze, dynastia 13
- Wapowski Stanisław 82
- Warszewicki Krzysztof 172
- Warszewicki Stanisław 45, 174
- Wawrzyniec Wspaniały, Lorenzo Medici, zw. Il Magnifico 23
- Wereszczyński Józef 91
- Wergiliusz, Publius Vergilius Maro 12, 21, 26, 51, 52, 121, 128, 140, 144, 206, 214, 215, 217
- Wietor Hieronim 42
- Wirzbięta Maciej 43, 75, 76, 94, 97, 99, 109
- Wiśniowieccy, książęta 97
- Władysław Jagiełło, król polski 26
- Wolan Andrzej 176
- Wolski Mikołaj 214
- Wujek Jakub 174, 175, 181, 189
- Wysocki Szymon 174
- Zaborowski Stanisław 42
- Zacharzewski Andrzej 45
- Zamojscy 161
- Zamoyski Jan 86, 106, 109, 130, 139, 172, 189, 191, 204, 208, 211–213, 219
- Zamoyski Tomasz, syn Jana 212, 213
- Zbylitowski Andrzej 181, 203, 206, 207
- Zebrzydowski Mikołaj 214
- Ziomek Jerzy 5
- Zsámbody Jan, zob. Sambucus
- Zygmunt I Stary, król polski 25, 27, 29, 30, 32, 34, 59, 69, 70, 97
- Zygmunt II August, król polski 61, 66, 67, 75, 82, 111, 172, 181, 196
- Zygmunt III Waza, król polski 169, 172, 175, 190, 191, 196, 206
- Żółkiewski Stanisław 177